

# СТРАТЕГІЧНІ ВИМІРИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОЗБРОЄНЬ

Вінницький національний технічний університет

## **Анотація**

*Досліджено ключові аспекти державної політики у сфері торгівлі зброєю, зокрема законодавче регулювання, міжнародні угоди, економічні фактори та гуманітарні наслідки. Особливу увагу приділено механізмам контролю за експортом та імпортом озброєнь, ролі міжнародних організацій у регулюванні цієї сфери та етичним аспектам постачання зброї до конфліктних регіонів.*

**Ключові слова:** державна політика, торгівля зброєю, експортний контроль, міжнародне право, військово-промисловий комплекс.

## **Abstract**

*The article examines key aspects of state policy in the field of arms trade, including legislative regulation, international agreements, economic factors and humanitarian consequences. Particular attention is paid to the mechanisms of control over arms exports and imports, the role of international organisations in regulating this area and the ethical aspects of arms supply to conflict regions.*

**Keywords:** public policy, arms trade, export control, international law, military-industrial complex.

## **Вступ**

Торгівля зброєю є важливою складовою державної політики, оскільки вона впливає на національну безпеку, економіку та міжнародні відносини. Ефективне регулювання цієї сфери спрямоване на запобігання незаконному обігу зброї, контроль за її використанням та виконання міжнародних зобов'язань [1, с. 24].

## **Результати дослідження**

Кожна країна має власне законодавство щодо регулювання торгівлі зброєю. В Україні основним нормативним актом є Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», який визначає порядок експорту, імпорту та обмеження на постачання зброї [2, с. 35]. У Німеччині діє Закон про контроль за військовими озброєннями (Kriegswaffenkontrollgesetz), який встановлює жорсткі вимоги до експорту військової техніки та її використання [3, с. 87]. Посилення конкуренції на ринку озброєнь та неузгодженість систем експортного контролю в різних державах призвели до активізації діяльності недобросовісних експортерів зброї [4, с. 112].

Одним із ключових механізмів контролю над міжнародною торгівлею зброєю є Договір про торгівлю зброєю (Arms Trade Treaty, АТТ), прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 2013 році. Документ встановлює стандарти для держав-учасниць щодо експорту та імпорту озброєнь [5, с. 146]. Крім того, Кіншаська конвенція регулює незаконний обіг стрілецької зброї в африканських країнах, а Вассенаарська угода визначає правила експорту товарів військового та подвійного призначення [6, с. 208]. Міжнародне співробітництво у сфері торгівлі зброєю сприяє встановленню спільних стандартів та процедур, що ускладнює незаконний обіг озброєнь та зменшує ризики їх використання у конфліктах [7, с. 78].

Торгівля зброєю відіграє важливу роль в економіці багатьох країн. За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (SIPRI), у 2023 році найбільшими експортерами озброєнь були США, Росія, Франція, Китай і Німеччина [8, с. 54]. Україна також зміцнює свої позиції на міжнародному ринку озброєнь, зокрема через розширення співпраці з країнами НАТО та розвиток оборонних технологій [9, с. 321]. Однак, надмірна мілітаризація може негативно впливати на економічний розвиток, оскільки значні ресурси спрямовуються на оборонний сектор замість соціальних програм. Зростання витрат на військову сферу веде до скорочення можливостей у

соціальної та екологічної сферах [10, с. 215].

Значним викликом у сфері торгівлі зброєю є ризик її використання у військових конфліктах та порушеннях прав людини. Правозахисні організації неодноразово документували випадки, коли зброя, продана однією державою офіційним урядам, зрештою опинялася у руках терористичних угруповань. Необхідність посиленого громадянського контролю над експортом зброї та запровадження механізмів перевірки її кінцевого використання є актуальною проблемою [11, с. 389]. Крім того, зростання витрат на розвиток військової сфери веде до скорочення можливостей у соціальній та екологічній сферах, що підкреслює необхідність демілітаризації та пошуку мирних рішень для глобальних конфліктів [12, с. 412].

## Висновки

Державна політика у сфері торгівлі зброєю є важливим інструментом забезпечення національної безпеки, економічного розвитку та міжнародної стабільності. Водночас, вона повинна враховувати ризики, пов'язані з незаконним обігом озброєнь та можливими порушеннями прав людини.

Ефективний контроль за торгівлею зброєю має базуватися на трьох ключових аспектах.

По-перше, необхідно вдосконалювати законодавче регулювання та внутрішній контроль відповідно до міжнародних стандартів, таких як Arms Trade Treaty та Вассенаарська угода.

По-друге, міжнародне співробітництво є необхідною умовою для прозорого та відповідального експорту й імпорту зброї.

По-третє, слід зберігати економічний баланс, не допускаючи, щоб військова торгівля ставала пріоритетнішою за соціальні потреби та безпеку громадян.

Окрему увагу слід приділяти гуманітарним аспектам торгівлі зброєю. Постачання озброєнь до нестабільних регіонів може призвести до ескалації конфліктів, тому важливо запроваджувати суворі механізми контролю кінцевого використання. Таким чином, лише комплексний підхід, що поєднує правові, економічні та етичні інструменти, дозволить мінімізувати ризики незаконного обігу зброї та сприятиме глобальній безпеці.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ліпкан В. А. Національна безпека України: теоретико-правові засади. Київ : КНТ, 2012. 342 с.
2. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-19.
3. *Kriegswaffenkontrollgesetz*. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2005. 112 с.
4. Arms Trade Treaty (ATT). United Nations, 2013. 85 с.
5. Kinshasa Convention on Small Arms and Light Weapons. African Union, 2010. 132 с.
6. SIPRI Yearbook 2023: Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm International Peace Research Institute, 2023. 412 с.
7. Amnesty International. Global Report on Arms Transfers. London: Amnesty International, 2022. 389 p.
8. Forsberg R. Weapons and World Security: The Role of Arms Control. Boston : MIT Press, 2017. 276 с.
9. Brauer J. The Economics of Arms Trade and Military Expenditure. London : Routledge, 2016. – 312 с.
10. Сидоренко О. М. Експорт озброєнь України у XXI столітті. Львів: Академія сухопутних військ, 2020. 205 с.
11. Human Rights Watch. World Report 2022: Arms Trade and Human Rights Violations. New York: HRW, 2022. – 412 с.
12. Вассенаарська угода: Офіційні документи. *Віденський міжнародний центр*, 2020. 198 с.

**Антонюк Антоніна Геннадіївна** — студентка групи БМ-23б, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: antoniukantonina@gmail.com

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

**Antoniuk Antonina H.** – student of group BM-23b, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: antoniukantonina@gmail.com

Supervisor: **Kornienko Valerii** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com